

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationum// Roberti Bel-//larmini Politiani,// Societatis
lesv// De Controversiis// Christianae Fidei, Adver-//sus
huius temporis Haereticos,// Tomus ...**

De Sacramento Evcharistiæ - Sex Libris Explicata

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1589]

VD16 B 1603

XXIII. Non maiorem vtiltate[m] sumi ex Communione sub vtraq[ue] specie,
quàm sub vna.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54113](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54113)

coniuia. Similiter in Baptismo, si quis eodem tempore mergatur, vnus erit Baptismus: si autem diuersis temporibus, tria essent Baptismata. Et in Sacramento altaris, si quis vno tempore sumat duas, vel plures particulas, vnum Sacramentum accipit; si autem diuersis temporibus, plura Sacramenta erunt. Licet enim quælibet particula integrum Sacramentum contineat, tamen cum adiungitur alteri, non multiplicentur Sacramenta, sed solum augetur, quod est materialis symbolo.

Ex his ad argumentum aduersariorum initio factum respondemus, populo dari integrum Sacramentum, non mutilum, vel dimidiatum; siquidem in qualibet specie secum inuenitur veri, atque integri Sacramenti ratio.

DICIS, si est integrum quod accipit laicus; ergo sunt duo integra Sacramenta, quæ accipiuntur à Sacerdote. **R**ESPONDEO, negatur consequentia. Nam duæ species simul sumptæ non faciunt duo Sacramenta; sicut nec duæ particule consecratae simul iunctæ, vel duo calices sanguinis in eodem altari existentes; nec tres mersiones sunt tria Baptismata.

Ad confirmationem respondeo, populo datur cibus spiritualis, qui est integra, & totalis relectio, & virtualiter continet cibum, & potum, vt supra ostendimus. Neq; obstat, quod à Sacerdotibus in ipso sacrificio distinctè sumatur Eucharistia per modum cibi, & per modum potus: id enim fit potissimum ob sacrificij, non ob Sacramenti integritatem. Neque inde aliquid populus perdit; nam id ipsum, quod sumit Sacerdos sub duplici symbolo, sumit populus sub vno: quem admodum si vni alicui darentur in vna scheda 100. aurei à mercatore accipiendi, alteri darentur totidem aurei, sed in schedulis duabus.

CAPVT XXIII.

*Non maiorem utilitatem sumi ex Communioni
sub vtraque specie, quàm sub vna.*

RESPONDEO, quæstio TERTIA de fructu, qui ex Communioni percipitur. Nam postquam totum Christum, & integrum Sacramentum in vna specie sumi demonstrauimus; id vnum superest, vt videamus vtrum aliquis fructus iis deperat, qui sub altera tantum specie Eucharistiæ sumunt. Et quoniam de fructu Sacramenti-

mentorū longè aliter disputant hæretici nostri temporis, atque Catholici faciant, iuxta vtrorumque sententiam de Eucharistiæ fructu differemus.

Ac vtrà sententia hæreticorū incipiamus, statuo hanc propositionem PRIMAM: *Eius fructus, quem Lutherani omnes in Sacramento querunt, non minus percipiunt, qui sub vna specie communicant, quàm qui sub duabus.* Probat. Nam fructus quem Lutherani in Sacramento quærunt, est excitatio fidei, vel confirmatio: dicunt enim Sacramenta non aliter prodesse, quàm significatione sua, tanquam visibili verbo representando promissiones Dei. Quàm eorum sententiam copiosè declarauimus, & confutauimus in lib. 2. de Sacramentis in genere, in disputatione de effectu Sacramentorum. Iste autem fructus melius obtinetur videndo Eucharistiã in mensa, quàm eam manducando. Nam dum manducatur, continuo perit significatio, at dum cernitur, & attentè cogitatur, semper representat, & significat promissiones Dei, etiamsi per integrum annum quis eam cernere vellet. Præterea significatio melius apprehenditur per oculos, quàm per gustandi sensum, cum sit ille longè spiritualior, & aptior ad intelligentiã adiuuandam. Nihil ergo fructus perit communicantibus sub vna, quia licet vnã tantum ore sumant, tamen oculis vtramque sumunt non minus, quàm Sacerdotes, & possunt, si volunt, ex illo aspectu significationem percipere.

Secundam SECVNDA propositio de fructu Sacramenti secundum Catholicos: *Ex qualibet specie percipitur tantum eius fructus quem Catholici in Sacramento querunt, quantum necessarium est ad salutem.* Habetur hæc propositio in Concilio Tridentino, sess. 21. can. 3. vbi Concilium directè damnat hæreticorum sententiam de necessitate vtriusque speciei. Nam fructus quem Catholici in Sacramento quærunt, est gratia Dei animæ infusa, per quam conseruatur vita animæ, vt per ciborum nutritionem conseruantur corpora: sed quælibet species confert gratiam, vt supra demonstrauimus, cum sit verum Sacramentum, & quilibet gradus gratiæ sufficit ad implenda mandata, immò ad pellenda etiam omnia peccata. Et confirmatur ex Ioan. 6. vbi Dominus pollicetur vitã sumenti vnã speciem: *Qui manducat hunc panem, Siuet in æternum.*

TERTIA propositio: *Licet plus gratiæ, & fructus ex vtraque specie, quàm ex vna tantum caperetur, nõ propterea opus esset,*

Se expediret ut omnes & utramque speciem sumerent. Probatum. Nam ex duobus malis temper est eligendum minus malum: est autem minus malum, ut homines aliqui careant aliquo bono non necessario, quam ut Sacramentum Dei evidenti periculo irreuerentiæ exponatur. Exponeretur autem evidenti periculo, si communiter populo daretur Eucharistia sub specie vini; moraliter enim fieri non posset, quin sapius effunderetur sanguis Domini. Et confirmatur hæc ratio ab exemplis similibus. Certè Sacerdotium gratiam confert, nec tamen expedit omnibus fieri Sacerdotes. Paruulis Eucharistia gratiam conferret, & tamen quia ea non indigent necessario, nec sine irreuerentia eis dari posset, non eis datur, neque a Catholicis, neque ab hæreticis.

PRAETEREA plus gratiæ recipi potest ex frequenti Communionem sub vna specie, quam ex rara sub vtraque: non igitur est necessaria Communio sub vtraque, cum facili negotio compesari possit damnum, si quod sit. Nam si communicant iam singulis mensibus sub vtraque; communicent decimo quinto, aut octavo quoque die sub vna, & sine dubio multo amplius lucrabuntur.

DENIQUE, posita veritate secundæ Conclusionis, quæ certissima est, magis lucratur qui (ut Ecclesiæ obediat) communicat sub vna, quam qui sub duabus sine illo ingenti obedientiæ fructu.

Sit **VLTIMA** propositio: *Nihil spiritualis fructus capitur ex duabus speciebus, quod non capiatur ex vna.* Hæc propositio non est aded certa, ut superior: de hac enim variè sentiunt Theologi, neque Concilium eam aperte definire videtur. Est tamen nostra sententia, atque assertio communis, & probabilissima, aded ut simpliciter asseri, & ex pulpito in concione ad populum proponi possit. Nam **INPRIMIS** Concilium Tridentinum licet non apertissime hoc definiat, tamen satis indicat, sess. 21. can. 3. cum dicit, sub vna specie sumi integrum Christum omnium gratiarum fontem: significat enim his verbis sub vna specie sumi omnem gratiam, quæ ex Eucharistia sumi potest. In Concilio etiam Basileensi ea conditione concessus fuit calix Bohemis, ut Ruardus testatur, ut crederent non plus fructus sumi ex duabus speciebus, quam ex vna.

PRAETEREA, est hæc sententia communis Theologorum,

rum, tum veterum, vt S. Thomæ, opusc. 58. cap. 29. in fine. & 3. par. quæst. 80. art. vlt. S. Bonauenturæ, & Richardi in 4. dist. 11. tum etiam recentiorum, vt Gabrielis lection. 84. in canonem Missæ, Ioannis Roffensis, Caietani, Dominici à Soto, Ruardi, Ioannis à Louanio, & aliorum.

Vnus est ex veteribus, qui contrarium sensit, Alexander A-
lenfis in 4. parte summæ, quæst. 53. membro 1. Ex recentiori-
bus autem Gaspar Cassalius in secundo libro de Cœna, & Ca-
lice, cap. 25. rem in dubium reuocat. Et quamuis Ruardus vi-
deatur interdum in contrariam sententiam propendere, id
facit, vt aliquo modo conciliet Alexandrum cum sententia
communi: alioqui enim plurimis in locis apertissimè do-
cet, nihil omninò plus utilitatis recipi ex duabus speciebus,
quam ex vna, quæ loca diligenter notauit Ioannes à Loua-
nio.

Probat igitur propositio nostra. Si sumptio vtriusq; spe-
ciei plus gratiæ, aut fructus spiritualis conferret, quàm sum-
ptio vnus, id necessariò oriretur, vel ex symbolo continente,
vel ex re contenta. Ex symbolo id nasci non potest, quia sym-
bolum non operatur, nisi per virtutem sibi impressam; in Eu-
charistia autem loco virtutis impressæ est ipse Christus, siue
corpus eius, & sanguis: non igitur ex symbolo oritur maior
gratia.

DICES; Licet symbolum operetur per virtutem impres-
sam, tamen id operatur, quod significat; ergo quando symbo-
lum cumulatius, & plenius significat, effectum etiam plenio-
rem, & maiorem operatur. At duæ species cumulatius, & ple-
nius significant, quàm vna.

RESPONDEO; Symbolum efficit quod significat, sed id
non efficit per significationem, sed per vim operatiuam: signifi-
catio enim non operatur nisi in mente, excitando affectum
aliquem dum apprehenditur. Id ergo symbolum, quod signi-
ficat cumulatius, & plenius, si significet plenius, id est, aliquid
plenius, & melius; tunc sine dubio operatur etiam effectum
plenio-rem, quia virtus operatiua proportionatur significa-
tioni. Si autem significet plenius, id est, distinctius, & clarius,
rem eandem non efficit meliorem, vel maiorem effectum:
alioqui moneta melius impressa plus valeret, quàm alia; &
literæ, quibus diplomata continentur, quo accuratius scri-
ptæ essent, eo maioris essent auctoritatis. Et vt exemplis

propriis utamur, Baptismus trina mersione collatus magis iustificaret: & hostia sacra cum imagine crucifixi impellata in exteriori superficie magis reficeret. Talis autem significatio est duarum specierum, quia nimirum exactius, & clarius significat Christum esse alimentum animorum, non tamen aliquid significat, quod ab altera specie, licet paulo oblectius, non significetur.

Omisso igitur symbolo ad rem contentam veniamus. Si ea re contenta maior illa gratia oritur, id fit, vel quia res contenta in utraque specie sunt reuera duæ, & diuersæ, & quælibet operatur aliquid in anima suscipientis; & hoc dici non potest, cum vnus & idem Christus in utraque specie fit: vel quia vna res quidem, & eadem in utraque specie continetur, sed ea bis sumitur, cum sumitur utraque species, semel autem tantum sumitur, cum vna species sumitur. At neque hoc dici potest. Nam non augetur gratia vel fructus, quando bis sumitur eodem tempore, quia sumitur per modum vnus refectiois; alioqui, qui duas tresue particulas sumeret, vnam post alteram, in eadem participatione mysterij maiorem gratiam acciperet, quam qui vnam tantum: nam in singulis particulis Christus est. Et pari ratione cum Sacerdos non vno haustu, sed duobus, aut tribus sumit sanguinem Domini, plus gratiæ acciperet, quam qui vno haustu totum ebibat; quæ sanè absurdissima sunt omnium consensu.

Sed argumenta quædam, quæ contra obiiciuntur, dissoluenda sunt. PRIMO, Calvinus obiicit lib. 4. Institut. cap. 17. §. 47. fraudari populum magna fidei confirmatione: nam multò clarius nobis significant duæ species, quam vna, Christum esse cibum, & potum animarum nostrarum.

RESPONDEO, iam supra docui fructum ex utraque specie populo capi posse, etiam si utraque species non manducetur: nam videndo symbola melius percipit homo eorum significationem, quam comedendo. Præterea sententia ista Caluini, & Lutheranorum, quod Sacramentorum fructus consistat in confirmanda fide, absurdissima est, & proinde argumentum, quo probare volunt vtriusque speciei necessitatem, falso nititur fundamento. Nam si fructus Sacramentorum in eo consisteret, ut apprehensa significatione moueretur animus, homines rudes nihil ferè utilitatis ex Sacramentis perciperent; infantes autem ex Baptismo nihil omninò lucrarentur.

rentur, & deniq; quo quis esset ingeniosior, eò maiorem fructum perciperet; atq; ita Sacramentorum effectus magis penderet ex natura, quam ex gratia. Sed de hac re satis multa diximus in lib. de Sacramentis in genere.

SECUNDO, obiicit Georgius Cassander apud Ioannem à Louanio (nam librum ipsum Georgij non vidi) sancti Patres tribuunt peculiarem effectum sanguini Domini, qui ex calice sumitur. Sic enim AMBROSIVS loquitur lib. 5. de Sacramentis, cap. 3. *Quotiescunq; bibis, remissionem accipis peccatorum, & inebriaris spiritu.* Et CYPRIANVS lib. 1. epist. 2. *Quomodo docemus, aut pronocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegamus?*

RESPONDEO, sancti Patres non tribuunt peculiarem effectum sanguini Domini, vt distinguitur contra corpus eiusdem Domini, sed simpliciter tribuunt effectum quèdam sanguini Domini, quia verè illi conuenit, sed non negant eundem conuenire etiam corpori Domini, quemadmodum sæpe multa tribuuntur DEO Patri, vel Filio, & tamen non negantur ea de Spiritu sancto, licet non exprimat tunc Spiritus sanctus. Hoc autem esse verum patet, quia iidem auctores in aliis locis eisdem effectus tribuunt corpori Domini. AMBROSIVS enim qui lib. 5. cap. 3. tribuit sanguini remissionem peccatorum, idem lib. 4. cap. 5. sic ait: *Qui manducauerit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum.* Et CYPRIANVS in illa ipsa epistola, vbi dicit, Martyres futuros confirmari, atque armari debere potu sanguinis Domini; ibidem dicit muniri debere protectione corporis Domini. Ipse quoque Apostolus cùm de fructu passionis Domini loquitur, nunc tribuit omnia corpori, nunc sanguini, vt patet Coloss. 1. *Pacificans, inquit, per sanguinem crucis eius.* Et infra: *Reconciliavit in corpore carnis eius per mortem.* Adde quod Patres non tribuunt illum effectum speciebus vini, sed ipsi Dominico sanguini: sanguinem autem accipiunt, qui sub vna specie communicant, licet vini speciem non accipiant.

TERTIO, obiicit idem argumenta quædam Ruardi, qui ea proposuit, non vt probaret sententiam aduersariorum, sed vt rei difficultatem ostenderet. Sit igitur hoc argumentum

TERTIVM. Alius est effectus cibi, alius potus; cibus enim famem sedat, potus sitim extinguit. Sed Eucharistia sub specie

panis est cibus, sub specie vini est potus: igitur Eucharistia sub utraque specie plures effectus producit quam sub vna.

RESPONDEO, alius est effectus cibi, qui solum est cibus, & alius potus, qui solum est potus. At non alius effectus est cibi, & potus, quando uterque continet vtrumque, qualis est in rebus corporalibus lac, quo infantes nutriuntur: est enim ille potus cibalis, qui & sitim, & famem sedat: & panis vino, vel aqua maceratus, qui est cibus quidem, sed potum continet. Talis igitur est cibus, & potus animarum, ut supra demonstrauimus: vna enim, & eadem res, siue detur sub specie panis, siue sub specie vini, siue vtriusque, & famem, & sitim anime sedat. Nec vlla differentia cerni potest, nisi in symbolis externis, quibus per quandam similitudinem effectus, & proprietates alimenti spiritualis explicantur.

QUARTVM argumentum. Eucharistia sub specie panis Sacramentum est, ergo gratiam confert. Vel igitur superaddita sumptio calicis gratiam auget, vel non auget. Si primum, ergo maior fructus capitur ex duplici specie, quam ex vna. Si secundum, ergo verum Sacramentum non confert gratiam: ergo frustra sumitur à Sacerdotibus.

RESPONDEO, idem argumentum fieri posset de duabus particulis consecrati panis, & de duobus haustibus vini consecrati, ut supra diximus: ex quo perspicuum est hoc argumentum de duplici specie non concludere. Dico igitur summptionem Eucharistiae sub specie panis gratiam conferre, sed eam gratiam in summptionem vtriusque speciei, ut in vnam causam esse referendam, quando quidem ad vnam refectionem vtraque species confert. Quocirca Eucharistia sub specie vini, quae paulò post sumitur, non nouam aliquam gratiam tribuit, nisi forte maiori aliquo ardore spiritus percipiatur.

Possent etiam dici, Eucharistiam sub specie panis non conferre gratiam, nisi tota summptione Eucharistiae absoluta. Et quia cum sumitur vtraque species, non censetur absoluta summptio, nisi cum sumpta est vtraque species; idè Eucharistiam sub specie panis conferre quidem gratiam, sed non ante summptionem alterius speciei. Tunc autem vtramque simul, gratiam conferre, sed eandem quam sola contulisset vna species, si sola sumpta fuisset; sicut etiam in Baptismo, cum adhibetur crisma, non datur gratia, nisi vbi omnes tres absoluuntur, cum tamen post primam detur, cum adhibetur vna sola.

Neque

Neque idèò frustra, aut inutiliter sumitur à Sacerdotibus
 vtraque species: non enim est inutile id quod aliquid facit, li-
 cet etiam sine eo id fieri potuisset. Id quod manifestè patet in
 miraculis Domini. Dominus enim aliquando sola voluntate
 operabatur miracula, vt cùm aquam in vinum conuertit; ali-
 quando voluntate, & verbo, vt cùm Lazarum excitauit; ali-
 quando voluntate, verbo, & contactu, vt cùm excitauit puel-
 lam mortuam; aliquando voluntate, verbo, contactu, & alio
 instrumento, vt sputo, vt cùm cæcum illuminauit, & alibi
 surdum, & mutum curauit. In his omnibus nihil erat inutile,
 & superfluum, quia omnia operabantur, & tamen non erant
 omnia necessaria, neque maiorem effectum producebant om-
 nia simul, quàm vnũ, aut duo tantũ. Non enim melius
 reuixit puella, quàm Lazarus, etiamsi illam, & voce appella-
 uit, & manu apprehendit, Lazarum autem solum vocauit.
 Præterea Sacerdotes, non solũ nõ inutiliter sumunt vtram-
 que speciem, quia vtraque species, vt dixi, operatur, sed etiam
 quia ea sumptio, licet non sit necessaria ex parte sumentis, est
 tamen necessaria ex parte Sacramenti. Nam quia Sacramen-
 tum sub duplici specie institutum est, vtraque species necessa-
 riò ab aliquibus sumenda est: sed non necessariò ab omnibus.
 Sed maximè omnium, vt supra diximus, necessaria est vtrius-
 que speciei sumptio ob sacrificij perfectionem.

QVINTVM argumentum est. Eucharistia sub specie vini
 instrumentum est conferendæ gratiæ, distinctum ab Eucha-
 ristia sub specie panis; ergo diuersam, ac distinctam gratiam
 operatur. Consequètia notissima est. Nam idem Deus per di-
 uersa Sacramenta diuersam gratiam confert; quia vtitur in-
 strumentis diuersis. Antecedens probatur; nam in Eucharistia
 sub specie panis instrumentum conferendæ gratiæ est solũ
 corpus Domini, non autem sanguis, aut anima; in Eucharistia
 autem sub specie vini instrumentum est solũ sanguis Do-
 mini, non autem corpus, aut anima. Id quod si fortè negetur,
 ita probabitur: In specie panis solũ corpus Domini est vi con-
 secrationis, reliqua per concomitantia, & planè per accidens,
 quod ad Sacramentum pertinet; ergo solũ corpus Domini
 est instrumentum conferendæ gratiæ in Eucharistia sub spe-
 cie panis. Illud enim solũ est instrumentum, quod per se
 ad Sacramentum pertinet; anima autem, & sanguis, licet non
 per accidens, sed per se conueniant humano corpori viuenti,

tamen corpori, ut est in specie panis, non nisi per accidens. Nā si in triduo mortis Domini Eucharistiam Apostolus aliquis consecrasset, ea certè solum corpus sine anima, & sanguine habuisset, & tamen eiusdem virtutis fuisset, atq; modò est.

RESPONDEO, corpus, & sanguinem Domini etiam præcisè sumpta non esse duo instrumenta formaliter, sed unum. Instrumenta enim formaliter differunt per diuersam virtutem operatiuam: eadem enim virtus operatiua est tam in corpore, quàm in sanguine, sicut eadem erat in verbis, & in tactu, vel etiam in luto, & sputo, cùm Dominus illuminabat caecos. Et idè idem effectus sequebatur ex verbis solis, & ex verbis & tactu, & ex verbis, tactu, & luto. Esse autem eandem virtutem in corpore & sanguine, ex eo patet, quod Scriptura tribuit vtriq; eosdem effectus, Coloss. I. & alibi; & vtrumq; omnem suam vim habet ex coniunctione ad diuinitatē. Corpus enim idè operatur, quia est corpus Filij Dei, & sanguis idè operatur, quia est sanguis Filij Dei. Falsum enim est, quod in argumento assumitur, diuinitatem per accidens esse in Sacramento. Nam etiam si panis non conuertitur in diuinitatem, sed in solum corpus, & idè diuinitas est ibi per concomitantiam, tamen conuertitur in corpus non quodcunque, sed Filij Dei; dixit enim Dominus: *Hoc est corpus meum.* Quare virtutibus est in specie panis corpus non quodlibet, sed Filij Dei, & proinde corpus subsistens diuina Verbi subsistentia, & consequenter vnicum diuinitati. Per accidens igitur fortasse est anima, & sanguis sub specie panis, sed non diuinitas, neq; diuina hypostasis. Vnde Cyrillus lib. 4. in Ioannem, cap. 23. dicit, corpus Christi (de Eucharistia loquens) viuificare, quia non est corpus cuiusuis hominis, sed vitæ auctoris, & in quo habitat diuinitatis plenitudo.

CAPVT XXIV.

Non pugnare cum diuinis literis, seu cum Christi mandato Communionem sub vna specie, probatur variis rationibus.

QUARTA iam sequitur quæstio; Vtrum diuino mandato præcipiatur omnibus Communio sub vtraque specie. Iam enim ostendimus ex natura rei nullam esse talem obligationem, idcirco quærendum